

Mathematics throughout the ages. VI

Jindřich Bečvář

Vladimír Kořínek (1899–1981)

In: Jindřich Bečvář (editor); Martina Bečvářová (author): Mathematics throughout the ages. VI. (Czech). , 2010. pp. 200–207.

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/401736>

Terms of use:

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

VLADIMÍR KOŘÍNEK (1899–1981)

JINDŘICH BEČVÁŘ

Abstrakt

Článek je věnován životním osudům Vladimíra Kořínka, profesora matematiky UK, jeho odborným, pedagogickým a organizačním aktivitám. Na základě podrobného studia rozsáhlé Kořínkovy pozůstalosti je charakterizována jeho obdivuhodná, nezlomná osobnost.

Život a dílo

Vladimír Kořínek se narodil 18. dubna 1899 v Praze v rodině soudního rady Viléma Kořínka. Studoval na gymnáziu na Vinohradech, kde jeho zájem o matematiku a fyziku podporoval profesor Miloš Kössler (1884–1961). V červnu roku 1918 V. Kořínek s vyznamenáním maturoval.

V letech 1918 až 1922 byl posluchačem Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, intenzivně se věnoval právě matematice a fyzice, nejvíce ho na fakultě ovlivnili profesor Karel Petr (1868–1950) a Kořínkův bývalý gymnaziální profesor M. Kössler, který se mezitím na fakultě habilitoval. Pod Petrovým vlivem se V. Kořínek začal věnovat aritmetické teorii kvadratických forem; o tomto tématu publikoval v letech 1924 až 1929 osm prací. Roku 1969 na prof. K. Petra s vděčností vzpomněl:

... byl především mým učitelem prof. Karel Petr, který položil základy k naší matematické vědě širokého rozsahu tak, jak ji máme dnes. U něho jsem nabyl dokonalé představy o tom, co je to přesnost matematického důkazu. Prof. Petr sledoval vždy mou práci s neutuchajícím zájmem. Jsem mu nesmírně vděčen za to, co učinil pro československou matematiku, i osobně, co učinil pro mne.¹

Roku 1923 získal V. Kořínek doktorát na nově zřízené Přírodovědecké fakultě UK, v letech 1923 a 1924 složil státní zkoušky z matematiky a fyziky a dosáhl aprobace pro výuku těchto předmětů na vyšších středních školách. Školní rok 1923/24 strávil v Paříži na Sorbonně a Collège de France.

Od září roku 1924 začal vyučovat na gymnáziu na Vinohradech, kde před několika lety maturoval. Od podzimu roku 1925 byl navíc asistentem 2. fyzikálního ústavu ČVUT, od školního roku 1927/28 do konce dubna roku 1931 asistentem 2. ústavu matematiky ČVUT, který vedl Karel Rychlík (1885–1968). Ve školním roce 1929/30 pobýval V. Kořínek s podporou Rockefellerova stipendia na univerzitě v Hamburku u významného německého matematika Emila Artina (1898–1962). Pod jeho vlivem začal pracovat v teorii algeber, v letech 1930 až 1934 publikoval v této disciplíně čtyři práce, které získaly mezinárodní

¹ Proslov V. Kořínka u příležitosti jeho sedmdesátin, Archiv AV ČR, fond V. Kořínek.

uznání (A. A. Albert, M. Deuring, M. Eichler, N. Jacobson). Kořínkovy odborné aktivity byly roku 1933 oceněny mimořádným členstvím v Královské české Společnosti nauk.

Roku 1931 se V. Kořínek habilitoval na Přírodovědecké fakultě UK, jeho habilitace byla vzápětí přenesena na ČVUT. Jako soukromý docent začal na univerzitě vypisovat přednášky z algebry a teorie čísel.

Od 1. května 1931 byl V. Kořínek zaměstnán na Státním úřadu statistickém, pracoval v tzv. populačním odboru, zabýval se problematikou úmrtnostních tabulek. Výsledkem jeho odborných statistických aktivit jsou čtyři práce z let 1934 až 1936 a jedna z roku 1938. Roku 1935 byl V. Kořínek na měsíční studijní cestě v SSSR na univerzitách v Moskvě, Leningradě a Kyjevě; byl prvním československým matematikem, který navázal odborné kontakty se sovětskými matematiky.

V září roku 1935 odešel V. Kořínek ze Státního úřadu statistického, neboť se stal mimořádným profesorem Přírodovědecké fakulty UK. Od školního roku 1935/36 vedl kurzovní přednášky z diferenciálního a integrálního počtu a z algebry, od školního roku 1938/39 řídil matematický seminář a proseminář. Začal pracovat v teorii grup, o níž na fakultě přednášel již ve školním roce 1931/32; v letech 1937 až 1940 publikoval o grupách pět prací. Některé jeho výsledky jsou citovány ve významných monografiích (G. Birkhoff, N. Jacobson, A. G. Kuroš, D. J. S. Robinson, W. Specht, G. Zappa).

Po uzavření českých vysokých škol na počátku druhé světové války byl V. Kořínek spolu s ostatními profesory dán „na dovolenou s čekatelným“. Pro české studenty, kteří tehdy nemohli studovat, publikoval *Návod ke studiu algebry pro začátečníky*; obdobné články o studiu matematické analýzy a geometrie zveřejnili v té době v *Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky* i Vojtěch Jarník (1897–1970) a Bohumil Bydžovský (1880–1969). Za války pracoval V. Kořínek v teorii svazů a sepisoval svoji učebnici *Základy algebry*. O svazech publikoval v letech 1941 až 1951 pět prací, jeho výsledky jsou citovány v několika monografiích světového významu (G. Birkhoff, A. G. Kuroš, L. Rédei, G. Szász).

Ihned po skončení války, již 10. května 1945, nastoupil Vladimír Kořínek do práce. Z pověření Národního výboru vysokých škol měl na starosti převzetí a prozatímní správu univerzitní budovy ve Viničné ulici a správu matematického ústavu německé univerzity, který byl v této budově umístěn.

Roku 1946 byl jmenován řádným profesorem Univerzity Karlovy se zpětnou platností od 28. října 1940, ve stejné době se stal mimořádným členem II. třídy České akademie věd a umění a členem České národní rady badatelské.

Po válce věnoval V. Kořínek velké úsilí organizaci vysokoškolského studia, vyučování matematice na Přírodovědecké a později Matematicko-fyzikální fakultě, problémům výuky matematiky na jedenáctiletkách a středních všeobecně vzdělávacích školách, otázkám modernizace výuky matematiky, novým osnovám, podrobnému a pečlivému recenzování učebnic, výchově a vzdělávání učitelů matematiky, terminologickým otázkám.

Roku 1952 vznikla samostatná Matematicko-fyzikální fakulta UK, Vladimír Kořínek se na krátkou dobu stal vedoucím nově zřízené katedry matematiky. Od 1. října 1953 do 31. srpna 1955 byl děkanem fakulty, od roku 1957 členem její vědecké rady a vedoucím Katedry algebry a geometrie, ve školním roce 1964/65 proděkanem pro pedagogické záležitosti, v letech 1966 až 1969 členem vědecké rady UK.

Na fakultě vedl kurzovní a výběrové přednášky z algebry, dlouhá léta řídil práci svého algebraického semináře, kterým prošla řada pozdějších významných matematiků. Roku 1953 vyšla Kořínkova učebnice *Základy algebry*, její druhé vydání je z roku 1956. Byla to první česká a na dlouhou dobu jediná vysokoškolská učebnice algebry. Poslední dva vědecké články věnované Frattiniovým podgrupám publikoval V. Kořínek roku 1960. Citují je ve svých knihách např. E. Schenkman, A. G. Kuroš, D. J. S. Robinson a J. D. Dixon.

V dubnu roku 1969 charakterizoval V. Kořínek situaci na vysokých školách v padesátých letech takto:

Na vysokých školách se v tomto období poměry stále zhoršovaly. Tyto školy byly řízeny ústředně lidmi, kteří vysokým školám i jejich problémům vůbec nerozuměli a o vědecké práci, kterou přezírali, a o jejích potřebách neměli ani ponětí. Mimo to měli utkvělou představu, že vysokoškolští učitelé jsou to, čemu se lidově říká „ulejváci“, že se snaží pracovat co nejméně. Proto vymýšleli všelijaké kontroly a šikany a zavalovali učitele spoustou různé administrativní práce z valné většiny úplně zbytečné a neplodné.²

V. Kořínek byl zásadový člověk, všechny úkoly, které na sebe vzal, plnil poctivě, obětavě a s velkým nasazením. Kromě svých vědeckých publikací sepsal řadu recenzí, zpráv, popularizačních a jubilejních článků. Svým všestranným aktivitám bohužel obětoval svoji vědeckou práci. Ve svých třiasedmdesáti letech vyjádřil velké pochybnosti o smyslu svých dřívějších četných činností:

V mé vlastní práci mně vadila přemíra organizační a administrativní práce především v padesátých letech, kdy člověk nebyl ještě tak starý a byl duševně dosti pružný, že mohl daleko více ve vědě vykonat, než skutečně vykonal byv zaneprázdněn řadou časově velmi náročných funkcí. Bohužel dalším vývojem se ukázalo, že většina prací spojených s těmito funkcemi byla bezvýznamná a že by společnost nikterak neutrpěla, kdyby většina těchto prací nebyla vykonána.³

Počátkem roku 1970 utrpěl V. Kořínek vážný úraz, který vyžadoval dlouhou rehabilitaci. Přestal vést katedru a odešel do důchodu, nějakou dobu však ještě pracoval na fakultě na částečný úvazek. Zemřel dne 2. června 1981.

Další aktivity

V. Kořínek byl od svých studentských let (1918) velmi aktivním členem Jednoty československých matematiků a fyziků: členem výboru (1921–1923, 1925–

² Proslov V. Kořínka u příležitosti jeho sedmdesátin, Archiv AV ČR, fond V. Kořínek.

³ Pasáž z komplexního pracovně politického hodnocení, které vypracoval V. Kořínek dne 22. dubna 1972. Archiv AV ČR, fond V. Kořínek.

1930), knihovníkem (1925–1931), členem vědecké rady (1936–1940), členem výboru (1940–1956), knihovníkem (1945–1950), členem předsednictva (1945–1956), místopředsedou (1956–1965), čestným členem (1965) a předsedou (1969–1970), na půdě Jednoty přednesl řadu přednášek.

Od roku 1935 byl členem Společnosti pro kulturní a hospodářské styky se SSSR, v letech 1955 až 1965 členem Československého výboru obránců míru, v letech 1959 až 1968 členem Československé komise pro spolupráci s UNESCO – v rámci spolupráce s UNESCO se jako zástupce Československa účastnil schůzí poradního výboru pro přírodní vědy v Giessenu (1959) a Paříži (1960).

Roku 1951 se komunistický režim rozhodl zrušit tehdejší vědecké společnosti a založit akademii věd podle sovětského vzoru. V. Kořínek tyto snahy výrazně podporoval, dne 12. listopadu 1952 se stal akademikem, v Československé akademii věd pracoval v řadě funkcí. V bouřlivém roce 1968 vznik ČSAV obhajoval. Uznával, že byly zejména v padesátých letech tvrdě postiženy společenské vědy, ale zdůrazňoval velký přínos akademie věd pro matematiku a přírodní vědy:

Je velkou zásluhou ČSAV, že v padesátých letech vybudovala u nás celou řadu badatelských vědeckých ústavů, které přivedla na světovou úroveň. K tomu bylo třeba vychovat velký počet vědeckých pracovníků, jejichž práce je dnes ve světě všeobecně známá. Byl to veliký úkol, který se plně zdařil a ČSAV posunula tím československou vědu mohutně kupředu. ...

... Je smutnou skutečností, že na společenské a humanitní vědy dopadal daleko hrůzněji diktátorský ideologický nátlak stalinizmu než na vědy přírodní, a to s důsledky bez přehánění katastrofálními.⁴

V. Kořínek byl členem redakčních rad *Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky* (1937 až 1949), *Časopisu pro pěstování matematiky* (1951 až 1953), časopisů *Czechoslovak Mathematical Journal* (1951 až 1981), *Commentationes Mathematicae Universitatis Carolinae* (1960 až 1981) a *Pokroky matematiky, fyziky a astronomie* (1958 až 1960).

Ocenění

Vladimír Kořínek se za své četné aktivity dočkal řady ocenění: stříbrná medaile Univerzity Karlovy (1960), Řád práce (1962), pamětní medaile Univerzity Karlovy (1968), stříbrná medaile brněnské Univerzity Jana Evangelisty Purkyně (1969), zlatá plaketa Bernarda Bolzana (1969), medaile Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy (1978).

Osobnost

Vladimír Kořínek byl od mládí výrazně levicově orientován, počátkem třicátých let se účastnil akcí Etického hnutí. Zásad, které ho do tohoto hnutí přivedly a které byly jeho aktivitami patrně ještě upevněny, se nebyl ochoten vzdát. Během celého života projevoval značnou osobní statečnost, a to i v situacích, kdy ostatní mlčeli. S řadou „projevů doby“ nesouhlasil a svůj postoj

⁴ Stanovisko k protestnímu rozkladu 11 vědců, Archiv AV ČR, fond V. Kořínek.

dával hlasitě najevo, často byl ochoten jej formulovat i písemně. Rovnou páteř si udržel za války i v nejhorším období poválečném. Do komunistické strany nikdy nevstoupil, i když bylo jeho přijetí do strany stranickou skupinou projednáno a byli stanoveni tzv. ručitelé. Příkazy, s nimiž bytostně nesouhlasil, často neplnil. Například dne 30. října 1939 dostal přípis z děkanátu, v němž stálo:

Ministerstvo školství a národní osvěty pořizuje soupis osob, které požívaly v předešlých letech stipendií k delšímu pobytu v cizině. Potřebuje proto bližších údajů o bývalých stipendistech. Žádám Vás proto, abyste vyplnil připojený dotazník a vrátil jej obratem děkanství.

V. Kořínek na tento přípis nereagoval, modrou pastelkou na něj napsal: *Zaslati ministerstvu po válce.*⁵

Celý život urputně a statečně bojoval s byrokracií, mnohé stupidní přípisy ignoroval nebo na ně reagoval podrážděně. Například 27. října 1953 odpovídal Úřadu prezidia ČSAV na žádost o posudek na doc. Miroslava Katětova (1918–1995).⁶ Nejprve stručně ocenil jeho vědecké výsledky a pak pokračoval:

Po politické stránce řeknu jen tolik, že ministerstvo školství jej jmenovalo od 1. října 1953 rektorem Karlovy university.

*Na podrobnější posudek nemám čas a pokládám jej za úplně zbytečný, neboť presidium má jistě o doc. dr. Katětovovi materiálů až dost.*⁷

V únoru roku 1962 odpovídal V. Kořínek na otázky fakultního oběžníku. Mimo jiné napsal: *Otázka je stupidní. Může ji formulovat jen někdo, kdo nemá poněti o vědecké práci. – Nebudu psát slohový úkol.*

V. Kořínek byl přesvědčen, že je třeba lidem pomáhat a nehledět na případná rizika, že je třeba se nepravostem neohroženě postavit. Proto se např. na počátku druhé světové války angažoval ve prospěch ruského emigranta E. Bunického (1874–1952), v roce 1940 podal odvolání proti udělení dovolené s čekatelným, ve stejném roce ignoroval výnos o rasovém původu, materiály o svém arijském původu odevzdal až po urgenci (s pohružkou sankcí) s ročním zpožděním, za války pomáhal židům, po válce se snažil sehnat místo pro J. Löwiga (1904–1995), matematika německého a židovského původu, v roce 1953 se postavil za prof. A. Žáčka (1882–1961), „přísluhovače kapitalistického režimu“, který byl tehdy existenčně ohrožen radikálním snížením důchodu.

Na počátku tzv. normalizace, dne 14. června 1969, svému příteli Vladimíru Knichalovi (1908–1974) V. Kořínek napsal:

Když se dívám nazpět na těch, řekněme, padesát let (od roku 1918), prožili jsme toho mnoho a mezitím také mnoho hezkého. Úplně spokojeni jsme však mohli být jen za první republiky, pak jsme vlastně měli jen potěšení z našeho soukromého života, kdežto naše veřejná činnost byla vždy něčím zkvalena. Vzpo-

⁵ Přípis i nevyplněný dotazník jsou uloženy v Archivu AV ČR, fond V. Kořínek.

⁶ M. Katětov byl prvním děkanem MFF UK (1952–1953) a rektorem UK (1953–1957).

⁷ Úryvek z Kořínkova posudku z 27. října 1953. Archiv AV ČR, fond V. Kořínek. Ten, kdo něco ví o padesátých letech, chápe, že V. Kořínek řekl „všechno“.

mínáš Franty Vyčichla, toho skvělého člověka. I já na něho často myslím, co by asi říkal dnešní situaci a co by říkal ze zpětného pohledu letům padesátým. I já vzpomínám na krásné chvíle, které jsem strávil s Tebou, s paní Zorou a i s Frantou a na naše debaty o matematice, školství i veřejných věcech. Jsou to krásné vzpomínky.

... Co naplat, 7 křížků už se cítí. Už dávno nejždím na skály (na nichž jsem, po pravdě řečeno nikdy zvlášť nevymikal). Ale co horšího, na lyžích (na nichž jsem relativně přece něco uměl) byl jsem naposled před 4 lety. Cítím, že bych dnes na to již fyzicky nestačil a na „šúsy“ bych již neměl odvalu. Můj temperament mně nedá, abych se vehementně nepletl do různých věcí, přičemž nejsem si již zdaleka jist, zda mám pravdu a zda aspoň ve většině případů hájím správnou věc. Za války byl jsem vždy v perspektivách úplně optimista. Byl jsem přesvědčen, že vše dobře dopadne, i když lokálně jsem se snažil dívat se na věci co nejstřízlivěji. Dnes vůbec žádné perspektivy nevidím. V tomto případě naopak byl bych velmi rád, aby to byl pesimismus stáří.⁸

Poznámka. O Vladimíru Kořínkovi byla uveřejněna řada článků, z nichž nejdůležitější jsou uvedeny v následujícím seznamu literatury. Podrobně o jeho životě, díle a dalších aktivitách pojednává monografie Z. Kohoutové a J. Bečváře nazvaná *Vladimír Kořínek (1899–1981)*, v níž je uveřejněno též mnoho dokumentů z Kořínkovy pozůstalosti a otištěn bohatý obrazový materiál.

LITERATURA

- [1959a] Schwarz Š., *Akademik Vladimír Kořínek šedesátníkem*, Časopis pro pěstování matematiky **84** (1959), 222–235.
- [1974] Drbohlav K., *Akademik Vladimír Kořínek, náš učitel a vzácný přítel*, Pokroky matematiky, fyziky a astronomie **19** (1974), 185–187.
- [1959b] Holubář J., Jarník V., Vilhelm V., *K šedesátinám akademika Vladimíra Kořínka*, Pokroky matematiky, fyziky a astronomie **4** (1959), 724–730.
- [1969] Drbohlav K., Procházka L., *Sedmdesátiny akademika Vladimíra Kořínka*, Časopis pro pěstování matematiky **94** (1969), 242–244.
- [1979a] Beran L., Procházka L., *Kaleidoskop vzpomínek při příležitosti osmdesátin akademika Kořínka*, Pokroky matematiky, fyziky a astronomie **24** (1979), 161–162.
- [1979b] Drbohlav K., *Akademik Vladimír Kořínek osmdesátiletý*, Časopis pro pěstování matematiky **104** (1979), 210–213.
- [1982a] Drbohlav K., *Zemřel akademik Vladimír Kořínek*, Časopis pro pěstování matematiky **107** (1982), 101–103.
- [1982b] Beran L., *Za akademikem Vladimírem Kořínkem*, Aplikace matematiky **27** (1982), 79–81.
- [2005] Kohoutová Z., Bečvář J., *Vladimír Kořínek (1899–1981)*, Edice Dějiny matematiky, sv. 27, Ústav soudobých dějin AV ČR, Praha, 2005, 329 stran, 40 obrázků.

⁸ Kořínkova odpověď na milé přání k sedmdesátinám, které mu dne 15. dubna 1969 zaslali V. Knichal s manželkou Zorou, je zachycena v rukopisném konceptu. Archiv AV ČR, fond V. Kořínka.

